

צ'בזטי מזהר"ן

קמא

דף צט.

עם

ביאור חברותא

ללימוד בעיון

תורה קי

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת

ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר

(הי"מ שמו שמוח)

ליקוטי

את לבו. כי כשמשבר את לבו בוודאי מאנח ומוציא רוח ומכניס רוח [8]. והוא תרין רוחין. ושני פעמים רוח גימי' התך. וזהו בחינות נסירה. ובא אל בחינות פב"פ. וזהו בחינות עולה: וזהו **זבחי אלקים**. היינו בחינות עולה. הוא רוח **נשברה כנל**: [מסי' ע"ג כי תעבור ע"כ. הוא לשון החברים [9]. גם יש בהם כמה דברים קטנים שנאמרו קודם א"י [10]. וע"פ הרוב הלשון אינו מתוקן כלל עד שבכמה מקומות קשה לעמוד על המכוון ובכל מקום שמצאה ידי לתקן תקנתי קצת. והשאר הנחתי כמו שהוא. כי הלשון איך שהוא. יוצא מהם עכ"פ דברי מוסר הרבה. והקדמות נפלאות ועצות נוראות להתקרב אליו ית':

קטו [1] (קהלת ה) **יש** **הבל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים שמגייע אליהם כמעשה וכו'**.

פ"י. הבל. היינו הבל פה היוצא מהגרון מוגנחי דקננה. כל אחד לפי ערכו. **צדיקים ילכו ופושעים יכשלו** [1]. יש רשע כל ימיו ומתאנח ונה [2] על העבר. ויש ח"ו צדיק מעיקרו ותוחא על הראשונות [3]. ונה ומתאנח ג"כ. והנה יש שני חבלים. הבל דקדושה וכנגדו דמומאה. והבחינה הפשית. מי שמקדש עצמו מקשר עצמו בחבל דקדושה. ולהיפך ח"ו מי שמטמא עצמו מקשר עצמו בחבל דמומאה. והנה הנה והאנחה הוא בחי' מיתה בגוף ונפש. בגוף כשרו"ל (ברכות נה ע"ב) אנחה שוברת גופו של אדם. ובנפש ג"כ. כי ידוע מ"ש (תהלים קד) **תוסף רוחם יגועון**. כי קודם המיתה נתוסף רוחם ואזי יגועון. כמו כן הנה והאנחה. אם תדקק ותעיין בה. איך היא נמשכת אל הגרון היא בבחי' **תוסף רוחם**. כי לפי שעה קלה נתוסף רוחו. וכמעט רגע תנוע ותאסף. והנה מי שמתאנח ונה על עבירות שבידו. ורוצה לשוב בתשובה. אזי באנחה זו הוא נגוע ונאסף מן הרע שהיה בידו. בבחי' **תוסף רוחם יגועון**. ונדבק אל הקדושה. וכן להיפך ח"ו. מי שנה ומתאנח על הטוב שבידו. ורוצה לדבק עצמו בטומאה. אזי נגוע ונאסף רוחו דקדושה ונדבק אל הטומאה. וזהו יש הבל היינו ההבל פה מהנה והאנחה שהוא נה ומתאנח. יש צדיקים שתהוין על הראשונות ויוצא הבל מפיחם מהאנחה. ומגייע אליהם כמעשה הרשעים. כי נדבקין אל הס"א והטומאה. ויש רשעים שנוהים ומאנחים. ומההבל שיוצא מפיחם. מגייע אליהם כמעשה הצדיקים. כי נפסקין מהטומאה. ונדבקין אל הקדושה. והכלל כי **את זה לעומת זה** [8]. וצריך להיות לו חיות מחבל מאחד שבשניהם. ותיכף שהוא נפסק מחבל זה. הוא נדבק בחבל שכנגדו: ע"כ טוב להרגיל את עצמו להתאנח על מעשיו שאינם טובים. ולכסוף ולהשתוקק בתוקף אנחתו לשוב להשי' [2]. כי על ידי אנחה זאת נפסק מחבל דמומאה. ונתקשר בחבל דקדושה כנל':

עוד מצאתי מכת"י החברים. מענין זה. ומבואר שם בביאור יותר מוגדל מעלת יקרת האנחה דקדושה. כי מבואר שם שהאנחה שמאנח האדם על עוונותיו או על מיעוט השגתו הוא

קה קטו קי קיא קיב

מוהר"ן צטו

יותר טוב מכמה סיגופים² ותעניות. כי בתענית אינו משבר רק הגוף לבד. אבל באנחה משבר כל הגוף. וגם מדהיף את הנפש והחיות שלו מרע לטוב. כי ההבל של האדם. הוא חבל המקשר הנשמה למקום שורשה. לטוב או להיפך ח"ו. וכשמתאנח הוא בבחי' **תוסף רוחם יגועון**. ואזי נפסק מהחבל שהיה מקושר מתחילה ונתקשר לחבל אחר כפי האנחה וכו' וכנל':

קי [7] (יהושע א) **לא ימוש ספר התורה הזה מפיד**. כי התורה היא רוחניות. ואשר זך **ישר פעלו** [12]. ושכלו רוחני. יכול לתפוס כל התורה כולה. ולא ישכח דבר. כי דבר רוחני אינו תופס מקום. ויכולה התורה להתפשט ולשכון בשכלו. אך מי שהוא מגשם דברי התורה. ועושה ממנה ממשות. **יזאוי יש לה שיעור וקצבה**. כמה הוא יכול לתפוס בשכלו ולא יותר. ואם ירצה להשיג יותר. אזי ידחה מה שכבר נכנס בשכלו. כדרך כל דבר גשמי. אם הוא כבר מלא. אם ימלאנו יותר. ידחה מה שהיה בו כבר. ומוזה בא השכחה [1]:

וזהו [7] **לא ימוש ספר התורה**. ימוש מלשון ממשות. כ"ש (שמות י) **וימוש חשך**. כלומר³ תזרח⁴ שלא תהיה ממשות וגשמיות בדברי התורה. **מפיד**. כלומר מחמת פיד שיוצא מאתך יהיה לה ממשות וגשמיות. תזרח מזה. וזה שארז"ל (כ"מ פ"ה). שהתענה רב יוסף כ"ל⁵ יום שיתקיים לימודו. אהוו לי **לא ימוש מפיד** [2]. ושוב התענה וכו'. אהוו לי **ומפי זרעך וכו'**. כלומר **שלא ימוש** ויגושמו **מפיד**. ואזי יתקיים תלמודו. כי לא יהיה שכחה. כי דבר רוחני אינו תופס מקום. ודוק:

קיא [22] **ראש בני ישראל** [23] **ר"ת ר"ב**. ולהיפך **רשעים בחשך ירמו** (שמואל א' ב') **ר"ת ר"ב**:

קיב [23] (בראשית ו) **צהר תעשה התיבה ואל אמה תכלנה מלמעלה ופתח התיבה בצדה תשים תחתיה**⁶ **שניים ושלישיים**⁷ **תעשה**. פ"י רש"י **צהר יש אומרים אכן טוב ויש אומרים חלוץ**. הנה ידוע כי **סביב רשעים יתהלכון** [7] כי הסמ"א מסכבת הקדושה כי **את"ל לעומת זה עשה** [2]. ובפרט מי שכבר נמשך אחר עבירות ח"ו. ונמשך אחר הסמ"א ושם מקומו [27] ח"ו. והם מסכבין אותו מכל צד. וכאשר יעורר רוחו לשוב אל ה'. קשה לו מאד להתפלל ולדבר דיבורים לפני ה'. כי הן מסכבין אותו מכל צד. לכ"א לפי ענינו כנל. ומחמת שא"א לו להוציא דיבור לפני אלקים בדחילו ורחימו וחיות כראוי. לכן כל הדיבורים והתפללות שהוא מדבר לא יוכלו לבקוע המחיצות והמסכים המבדילים לעלות למעל⁸ ונשארים למטה תחת המסכים [27]. עד אשר יזכה וישוב באמת. וידבר דיבורים הראויין להתקבל בדחילו ורחימו מעומקא דליבא בהתעוררות גדול. אזי מבקע הדיבור המאיר את כל המחיצות והמסכים המבדילים. ויעלו עמו כל הדיבורים שהיו מונחים למטה עד הנה [27]. אך איך יזכה לזה. העיקר

תורה אור

התהלים נא (יש) זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלהים לא תקנה:

תורה קט

קבלת ח (יד) לש תבל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים ויש רשעים שמגייע אליהם כמעשה הצדיקים אמרתי שגם זה תבל:

הרשע יד (י) מי חכם ויבן אלה נבון ויבדעם פי רשעים דרכי יקוק וצדיקים ילכו גם ופשעים יקשלו גם: יחוקאל ו (יא) חקם גם למטה רשע לא מהם ולא ממונים ולא ממהמים ולא נה גם:

תהלים קד (כט) מסתיר פניו ויבהקן תסוף רוחם יגועון ואל עפסם ישובו: קהלת ו (יד) ביום טובה היה טוב וביום רעה ראה גם את זה לעומת זה עשה האלהים על דברת שלא ימצא האדם אתרוי מאומה:

תורה קי

יהושע א (ח) לא ימוש ספר התורה הזה מפיד וקניית בו יוםם וילקה למינו משמר לעשות פכל מקטוב בו כי אז תצליח את דרכך ואז תשכיל:

משלי כא (ח) תפסקך דרך איש וזך וזך וזך וזך וזך: שמות י (כא) ויאמר ידוד אל משה נטה דרך על הרשעים ויהי חשך על ארץ מצרים ויגש חשך:

תורה קיא

שמות כי תשא ל (יב) כי תשא את ראש בני ישראל לפקדונם ונתנו איש כפר נפשו ליקוק בפקד אתם ולא ינהיכם גם נגף בפקד אתם: שמואל א ב (ט) רגלי חסידו (חסידיו) ישמר ורשעים בחשך ידמו כי לא בכה יגבר איש:

תורה קיב

בראשית נה ו (טז) צהר תעשה לתבה ואל אמה תכלנה מלמעלה ופתח תתבה בצדה תשים תחתיה שנים ושלישים תעשה: תהלים יב (ט) סביב רשעים יתהלכון פרס זלות לבני אדם: קהלת ו (יד) ביום טובה היה טוב וביום רעה ראה גם את זה לעומת זה עשה האלהים על דברת שלא ימצא האדם אתרוי מאומה:

¹ * תהלים יב
² גם בדפ"ר ותורלו ותרוצו- את לעומת. ובתורלד ותשכט- את זה לעומת
³ לשה"כ קהלת ו' יד
⁴ עיין אבות ד' ב' הוי רץ למצוה ובורח מן העבירה. נמצא שמקומו בעבירה.
⁵ עיין בעש"ט עה"ת עמוד התפלה אות קט.
⁶ עיין לעיל תורה צט ועיין שערי אורה השער השני הספירה התשיעית ד"ה וא"ת. נמצאו רוב התפילות שמתפלל היחיד נפסדות ונאבדות. וזהו ח"ב רמה: ועיין בעש"ט עה"ת פרק התעוררות להשיבה את לה לט מ' ובאר מים חיים שם. ובספר אור המאיר סוף פרשת וישב.
⁷ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו ועיין פל"ח ובהשמטות שבסוף קצור ליקוטי מוהר"ן השלם
⁸ * שמות ל' יב [ועיין לקמן תורה צד תנינא ושם נרשם]
⁹ תורה זו נאמרה בתחילת חורף שנת תקס"ט (ח"ס) המבואר בה נתבאר גם לעיל בתורה ט' ע"ש ועיין חיי מוהר"ן אות ג' ושיות הר"ן אות עה, ועיין שיש"ק ח"א אות תרכו שנאמרה לנחם ולחוק את מוהר"ת על המניעות ממשחתו להתקרב לרבינו.
¹⁰ בתורלד- לתבה
¹¹ בתורלד- התבה
¹² בתורלד- תחתים שנים ושלישים
¹³ מתורלו- ושלישים

¹⁴ נקט תחילה ומוציא רוח וכן נקט בתורה ס' את ג' וכן בתורה עח ובחיי מוהר"ן לו ועיין תוכי קט נראה שמחלק בלמה בין הוהא שמעטס ומטילא לבעל מטוכה מטילא ומעטס)
¹⁵ מתורצו- אלהים
¹⁶ מוהר"ת בתקפא
¹⁷ לבד מתורה פה שהיא לשון רבנו. וצ"ע שבהקדמת ליקוטי מוהר"ן כתב שעד תורה קיד הוא לשון החברים. ועיין שיש"ק ח"ה סימן תקלג שלשון החברים בדרך כלל הכוונה לרבי אברהם פערבורג. ועיין שיש"ק ח"א תפז בשם ביאה"ל שהיה רחוק מלהעמיק וכו'
¹⁸ עיין חיי מוהר"ן סימן נה, שפב, תעט ושיות הר"ן קעג, קעד, ובהקדמת ליקוטי מוהר"ן (ס"ה ובאמת הוא מן הנמנע)
¹⁹ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו. מבאר בה גודל מעלת האנחה ועיין שיות הר"ן את קלה ותורה ח' ועיין חיי מוהר"ן את זה שתורה זו יסודה ממה שכתב בילדותו.
²⁰ לשה"כ הושע יד י'
²¹ עיין לעיל ריש תורה ח' וביחוקאל ו' יא ופרש"י שם. (וכט מהלך כעט"ס נקט מהלכה ונה וכמחא נקט נה ומחלמס)
²² בתקפא לא בודו ונראה שכתוב- הראשונות
²³ קדושים מ:
²⁴ לשה"כ בקהלת ו' יד
²⁵ נקטס אמחה ומיל נה
²⁶ בתשכט- טיפוינים

מאמר לא ימוש ספר התורה הזה מפיו

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה
לא ידוע

פתיחה

כיצד מקיימים לא ימוש ספר התורה הזה מפיו, דאם הכוונה ע"י "והגיתה בו יומם ולילה", היה לו לומר לא תמוש מספר התורה הזה, אבל לא ימוש משמע שהוא לא ימוש ממך, שלא תשכח היום מה שלמדת אתמול, וא"כ איך זוכים לזכור הלימוד, כדי שלא ימוש הלימוד ממני? ומבאר רבנו שגם זה כלול ב"לא ימוש" דהיינו שלא תעשה ממשות מדברי התורה.

ליקוטי הלכות

או"ח ברכת הפרות ג' ו' ועל פן ברכה אחרונה צריכה שיעור. ושיעור בכוונה, אבל ברכה ראשונה אין לה שיעור, כי זכרון ושכחה אין שיהי' פי אם פשעבר יש איזה דעת. אז צריכין לשמור את הזכרון לבלי לשכח את הדעת שהשיג. וזהו עקר שלמות הדעת, כי עקר שלמות הדעת הוא מתוך הגוף כנ"ל בבחינת כיתרון האור מן החשך וכו' כנ"ל, כי הדעת בשרשו הוא בבחינת אין לו שיעור, כי הדעת שהוא התורה הוא אחרותו יתברך, שהוא בחינת אין סוף. רק שה' יתברך ברחמיו צמצם את אור התורה באותיות וכו' ושעורים. כדי שנוכל לקבל את התורה בעוד שאנו מלבשים בתוך הגוף. ועל ידי שהתורה שהוא הדעת והנפש מלבש בגוף שהוא בחינת שעורים ומדות על ידי זה יש זכרון ושכחה וכו', כי עקר אחיזת הסטרא אחרא בבחינת צמצום ושיעור בבחינת גוף, אבל באמת זה עקר שלמות הדעת כשמישיגין הדעת שהוא הנפש בחינת זכרון מתוך הגוף והשכחה כנ"ל. שבשלב זה ברא ה' יתברך את העולם כדי שיעור ונשיג אותו יתברך מתוך הגוף שזה עקר כבודו יתברך בבחינת ואבית תהלה מגושי עפר מקרצי חמר וכו' כידוע. נמצא, שעקר שלמות הדעת הוא פשעא הדעת לכלל שכחה, דהיינו פשעא צמצום הדעת ובה בבחינת שיעור ומדה שמונה נהנה ונשתלשל בחינת הגוף וכו'. ומנה אחיזת השכחה. ואז כשכונניעין השכחה ומשברין הגוף ומעלין הנפש והזכרון זה עקר שלמות הדעת בחינת כיתרון האור מן החשך וכו' כנ"ל, כי עקר הזכרון הוא במקום שיש שיעור ומדה בבחינת גוף, כי במקום שאין שיעור אין שיהי' זכרון וכמוכא בדברי רבנו זכרוננו לברכה על פסוק, לא ימוש ספר התורה הזה מפיו (סימן קי)

חור"מ שוכר ג' ו' – ועל פן החוכר שמקבל עליו עבודת השדה ונפל לבחינת עבדות פי הוא צריך לעשות עבודת הברו כעבד ועל פן הוא צריך לשמור עצמו ביותר מפגם הזכרון פי כל מה שנמשך העבדות והעשיה ביותר שם נמשך השכחה ביותר פי עקר השכחה הוא במקום שרחוק יותר מרוחניותו וכמו שכתב רבנו זכרוננו לברכה על פסוק לא ימוש ספר התורה הזה מפיו שבמקום שיש ממשות ונשמיית ביותר שם שכחה ביותר עין שם ובפרט בבחינת עבדות שהוא בחינת שנה בחינת שכחה

יו"ד ספר תורה ג' ט' – זה ידוע שמחטא אדם הראשון נתלבשה התורה בלבושין גשמיים בבחינת "כתנות עור", כמוכא בכל הספרים, פי קדם החטא היה יכל האדם להשיג את התורה בפנימיותה בבחינת כתנות אור באלף, אך אחר החטא כביכול נתגשם דעת האדם עד שאי אפשר לו להשיג התורה, פי אם על ידי לבושיין גשמיים, בחינת כתנות עור, ומשם באה השכחה, פי עקר השכחה מחמת הגשמיית, פי רוחניות אינו תופס מקום אבל גשמיית תופס מקום ואז יש שכחה, פי אין לו מקום במחו לתפס הכל, כמו שמוכא פל זה בסימן קי על פסוק, לא ימוש ספר התורה הזה מפיו, לשון ממשות שעקר השכחה מחמת הפומשות והגשמיית שתופס מקום עין שם. ומאז נתגשמו כל המקומות עד שרחוקין מאד מבחינת מעט מחזיק את המרבה, מכל שכן מבחינת למעלה מהמקום לגמרי, פי בתחלה ישב האדם בגן עדן ששם עץ החיים, כמו שכתוב, ועץ החיים בתוך הגן, שהוא בחינת האילן הני"ל, שהוא בחינת פנימיות התורה שהוא למעלה מהמקום לגמרי, ואדם היה קדוש ודעתו ון ורוחני מאד וישב במקום קדוש ון מאד, דהיינו בגן עדן. על פן אם לא היה אוכל מעץ הדעת היה יכול בחייו להעלות כל המקומות ולכלל בבחינת למעלה מהמקום שהוא העץ חיים שהיה סמוך אליו שם. אך על ידי חטאו נתגרש מגן עדן וירד לגשמיית המקום. ואפלו התורה הכרחה לטובתו להתלבש בלבושין גשמיים בבחינת כתנות עור כדי שיהיה לו איזה תפיסה בה. ואז נתרחק מעץ החיים מבחינת למעלה מהמקום, כמו שכתוב, ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם, שמרמו על לבושי התורה שנתלבשה בבחינת כתנות עור, כמוכא וכו' ל. ואחר כך תקף מתקלת התורה לדבר איך שנתגרש מגן עדן כדי שלא יגע בעץ החיים, כמו שכתוב שם תקף, ויאמר ה' אלקים הן האדם וכו' וישלחהו ה' אלקים מגן עדן לעבד את האדמה וכו' ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים ואת להט החרב המתהפכת לשמור את דרך עץ החיים. פי הא בהא תליא, פי נתרחק מהקדשה מבחינת למעלה מהמקום, ואפלו התורה נתלבשה בבחינת כתנות עור, שהוא בחינת גשמיית, בחינת מקום. ועל פן נתרחק מגן עדן מעץ החיים שהוא למעלה מהמקום. ועל פן עתה צריכין דיקא לכתב את התורה על גבי עור דיקא, כדי להביא את התורה לבחינת מקום דיקא, כמוכא לעיל שזה עקר בחינת פתיכת ספר תורה כנ"ל. וצריכין לכתבה על גבי עור דיקא, שהוא בחינת כתנות עור, שהוא עקר בחינת מקום כנ"ל, כי כל זה הוא בחינת אין הדין נמתק אלא בשרשו, כי דיקא על ידי שבותבין התורה על גבי העור ומביאין אותה לבחינת מקום עד שיש לנו בה תפיסה בידים ממש.

הקדמה

תורה זו היא ביאור כיצד אדם זוכה להינצל משכחת התורה, וכבר דיבר מעניין השכחה בכמה תורות כגון תורה ז' שהשכחה היא מחמת הזמן כיון שאנו תחת הנהגת המזלות, וע"י אמונה הוא למעלה מהזמן והשכחה. ובתורה לז' אות ג ע"י הכנעת החומר יוצא משכחה לזכרון, ובתורה מו' מבאר ששכחה היא ממוחזן דקטנות, ובתורה נד' השכחה מרע עין בחי' מיתת הלב שברי לוחות, ובתורה קצב ע"י חזרה ק"א פעמים.

כאן רבנו מבאר שהשכחה היא כיון שעושה ממשות מדברי תורה, וצ"ע כוונתו בזה. ומדהוגמא שמביא לזה מהפסוק "וימש חושך" הנאמר במכת חושך מצרים, משמע שגשמיות התאוות של הגויים הן הסיבה להגשמה, וצריך לצאת ממדותיהם ותאוותם.

וכן אולי אפשר ללמוד מהציווי ליהושע דייקא שממנו למדו חז"ל לכלל ישראל וכלל התורה. כי הציווי ליהושע היה בערב כניסת ישראל לכבוש את הארץ שבה ישבו גויים שהיו שקועים בכל התאוות, ואולי לפי רבנו כוונת הקב"ה שאמר ליהושע לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך שלא יעשה ממש מדברי התורה, אע"פ שהיו דור דעה שכבר ארבעים שנה עסוקים רק ברוחניות, אבל עתה ערב הכניסה לארץ ישראל כמובא בהרבה פסוקים שהזהיר אותם מאד שלא ילמדו מתועבות הגויים האלה¹ רמו לזה גם בלא ימוש ספר התורה כי תועבות הגויים אפילו שלא עושה אותן אלא רק לא ממאס אותן הן כבר פוגמות במדמה ונפל להגשמת התורה.

ובפשטות הקב"ה מצווה ליהושע שלא יסור ספר התורה הזה, ובמדרש מבואר שהיה בידו אז משנה תורה דהיינו ספר דברים שהוא ספרו של משה רבנו², רבו המובהק של יהושע, ורמו לו שעל ידי שיחזיק ולא ימוש מספרו של רבו, אזי גם לא ימוש ממנו דברי כל התורה.

ואולי יתבאר עפ"י דברי רבי אברהם בן נחמן בחכמה ובינה אות לו³ שבכל דור צדיק הדור מחדש תורה שבכוחה להתגבר על יצר הרע המתחדש כנגדו⁴ ומבאר שם שזה כוונת רבנו שאמר (בסוף תורה כה) שצריך

² עיין דברים יב (כט) כי יכירת ידוד אלהיך את הגוים אשר אתה בא שמה לרשת אותם מפניך וירשת אתם וישבת בארצם: (ל) השמר לך פן תנקש אחריהם אחרי השמים מפניך ופן תדרש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם ואעשה פן גם אני: (לא) לא תעשה כן לידוד אלהיך כי כל תועבת ידוד אשר שגא עשו לאלהיהם כי גם את בנייהם ואת בנותיהם ישרפו באש לאלהיהם:

ועיין ספר החינוך – מצוה תכה – מצות הריגת שבעת עממין: – להרוג שבעה עממים המחזיקין בארצנו טרם כבשנו אותה מהם, והם הכנעני והאמורי וכו', ולאבדם בכל מקום שנמצאם, שנאמר עליהם ודברים ז', ב', החרם תחרים אותם, וכפלה המצוה בסדר שופטים, שנאמר שם כ', י"ז, כי החרם תחרים החתי והאמורי וגו': משרשי המצוה, לפי שאלו השבעה עממים הם שהחלו לעשות כל מיני עבודה זרה וכל תועבות ה' אשר שגא, ועל כן בהיותם עיקר עבודה זרה ויסודה הראשון נצטוו עליהם למחותם ולאבדם מתחת השמים, לא יזכרו ולא יפקדו בארץ החיים.

³ ספר דברים אמר משה רבנו מר"ח שבת עד ז' אדר, ואע"פ שהוא חלק מחמישה חומשי תורה (וכמבואר בסנהדרין צט. האומר על פסוק אחד (אפילו מספר דברים) שמשוה מפי עצמו אמרו עליו נאמר כי דבר ה' בזה וכו' הכרת תכרת הנפש היא במדבר טו לא) אע"פ מבואר במגילה לא: שספר דברים במדרגה אחת פחות משאר ספרים על כן בקללות שבספר ויקרא אסור להפסיק באמצע ואילו בקלקלות שבדברים מותר. ועיין החילוק באור החיים ריש דברים.

אור החיים על דברים פרק א פסוק א – (א) אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן וגו' – לזה אמר אלה הדברים, פירוש אלה לבד, הם הדברים אשר דבר משה דברי עצמו, אבל כל הקודם בד' חומשים לא אמר אפילו אות אחת מעצמו, אלא הדברים שיצאו מפי המצווה כצורתן, בלא שום שינוי, אפילו אות אחת יתירה או חסרה:

ועיין רבנו בחיי על דברים פרק א פסוק א – ויש לך להתבונן עוד למה התחיל הספר הזה במלת אלה ולא אמר ואלה הדברים כיון שהכל קישור אחד בוא"ו, אבל זה יורה כי הספר החמישי הזה אף על פי שהוא מיוחד עם הארבעה הראשונים והכל קשר אחד ובנין אחד, הנה הוא ענין בפני עצמו, כענין האתרוג שהוא מיוחד עם מיניו שאין מצותו אלא עמהם אבל הוא בפני עצמו שאין לאגרו באגד שלהם, וכן ה"א שניה שבשם שהיא מדת הדין רפה המיסרת לישראל על שבע עבירות, ולכן נקרא ספר החמישי הזה משנה תורה,

ועיין מזהר"ל תפארת ישראל – פרק מג – ולפיכך נקרא משנה תורה כאילו היה דבר מיוחד שהוא מצד המקבל, ויש בחינה מצד המקבל דכתיב במשנה תורה (דברים א') הואל משה באר את התורה הזאת כי המקבל הוא צריך יותר פירוש וביאור, וזהו ההפרש אשר יש בין התורה ובין משנה תורה. ולפיכך כל דבור שנאמר בתורה אף שמשוה היה מדבר אותו מכל מקום היה כאלו השם יתברך מדבר כל התורה, שכך גור וכן צוה השם יתברך והיה השם יתברך נותן הדבור בפיו וכמו שכתוב בעשרה דברות (שמות י"ט) משה ידבר והאלהים יענו בקול, וכך היה בכל דבור שהיה מדבר משה, השם יתברך שם הדבור בפיו. אבל משנה תורה היה מדבר משה מעצמו כמו השליח שמדבר כאשר צוה לו המשלח, כלל הדבר כי השם יתברך נתן התורה וישראל היו מקבלים אותה והקבלה היא בטוף וזהו משנה תורה שהיא בטוף, ולכן הדבור הוא כפי הראוי אל המקבל כי המקבל הוא עיקר שם, דהיינו כי משנה תורה לאוסופי אתי לבאר יותר כאשר ראוי אל המקבל וזהו עיקר גדול, ובוה יתורץ כל החלופים והשנויים שהם בדברות אחרונות.

ראיתי ביאור בזה בליקוטי שיחות שהובאו לקראת שבת דברים טו הביאור בסתירה בדברי חז"ל דמחד גיסא כל התורה מפי משה ומאידך ספר דברים מפי עצמו. ותיירץ שם לחלק בין כשהדברים אצלו מעבר בעלמא לבין שמתקבלים בכלי שלו. שע"כ בד' ספרים מאן דאמר דלא דרשינן סמוכים, מודה שיש מוקדם ומאוחר בתורה אלא שלא בסדר המובן לנו אלא בסדר של מעלה, אבל בספר דברים הוא סובר שיש סדר המובן לנו לכן דרשינן סמוכין.

¹ כוכבי אור – חכמה ובינה אות לו – והנה בכל המבאר עד הנה נראה לפי עניינות דעתי לרמו במאמרו הקדוש שלאחר התורה אחי לן מנא בליקוטי מזהר"ן סימן כ"ה, שצריכין לכנות להיצר הרע שם אחר, שלא לקרותו עוד בשם יצר הרע רק בשם פח המדמה עין שם על פי מה שאמרו חכמינו ז"ל שבעה שמות יש לו ליצר הרע כו' וידוע לידועי הן שהם כנגד השבע מדות דסטרא אחרא, כי זה לעמת זה עשה אלקים כנגד שבע מדות הנמצאים בהקדשה כמובן כל זה בספרי אמת והנה עד הנה לא היה בעולם פי אם הארת השבע מדות האלה שהשיגו אותם השבעה רועים להמשיכם ולהאירם עלינו על כן לא היה כנגד זה כי אם שבעה בחות היצר הרע שהם בחינת שבעה שמות שיש לו אבל משבא אדמו"ר ז"ל לעולם, והתחיל להאיר ולהופיע עלינו המדה השמינית שהיא בינה עלאה, שהשיגה בתכלית השלמות שאין שלמות אחריו וכו', על כן זה לעמת זה גברה ועצמה מאד גם המדה השמינית של הסטרא אחרא שהיא בחינת מדמה, פי בינה דקדשה הוא בחינת מבין דבר מתוך דבר, וזה לעמת זה בינה דסטרא אחרא הוא בחינת מדמה דבר לדבר בשוא והבל:

לקרא ליצה"ר שם חדש "מדמה" כי כנגד רבנו התחדש יצה"ר חדש, שרק ע"י התורה של רבנו אפשר להתגבר עליו. וכן מבואר בתורה קה תנינא עי"ש שע"י התורה של רבנו מבררים את המדמה. ולפ"ז הם דברי הקב"ה ליהושע שדייקא כשאחז בספר דברים של רבו, אמר לו הקב"ה לא ימוש ספר התורה הזה, "הזה" דייקא, כי רק על ידו תזכה לברר את המדמה ולהתגבר על יצה"ר השייך לדור הזה שהתחדש והתגבר כנגד משה רבנו. וזהו שאמר לו "ואז תצליח בכל דרכיך ואז תשכיל".

וחז"ל שלמדו שהצווי ליהושע הוא לאו דווקא ליהושע, אלא לכל ישראל, נראה ללמוד מכאן שעיקר לא ימוש מתייחס לספר של צדיק הדור שבכל דור שכנגדו מתגבר בכל דור יצה"ר חדש שרק על ידי ספרו אפשר להתגבר עליו. ורק על ידו זוכים לזכך השכל והמדמה (כמבואר גם בתורה ח' תנינא באריכות עי"ש), וזה שאמר כאן רבנו "מי שזך ישר פעלו ושכלו רוחני", הכוונה לברור המדמה, שזוכים ע"י לימוד התורות של רבנו.

קושיות

- א. מה פירוש לעשות ממשות מהתורה
 - ב. לשון רבנו "התורה היא רוחניות" צ"ע הרי אדרבה לא המדרש עיקר אלא המעשה (אבות א יז) דהיינו עשיה גשמית דייקא
 - ג. צ"ע לפי רבנו שרב יוסף ביקש שלא תשתכח ממנו התורה, מדוע צם ולא חזר תלמודו מאה ואחת פעמים כמבואר בחגיגה ט: שמועיל?
 - ד. וצ"ע לפי רבנו כיון שהראו לו לרב יוסף "לא ימוש וכו'" כבר קיבל עצה כיצד שלא ישכח תלמודו ומדוע צם שוב?
 - ה. עוד צ"ע לפי רבנו שתפילתו של רב יוסף היתה על עצמו שלא ישכח תלמודו כיצד יתכן שכל כך הרבה לצום ולבסוף חלה ושכח תלמודו כמבואר בגמ' כ"פ כגון פרש"י בערובין מא.
- מכל הקושיות הנ"ל משמע שבאמת כוונת רבינו לא לפסקי הלכה ותורה הנגלית הכתובה, אלא לפנימיות התורה מה שא"א לכתוב ולא יועיל חזרה ק"א פעמים אלא לזכך את השכל כדי לתפוס פנימיות ולא חיצוניות. וקשה לבאר היטב את העניין אפילו מי שזכה למי שלא זכה, וכ"ש מי שלא זכה למי שלא זכה.

עד כאן ההקדמה

※

תורה קי [1]

ל"א ימוש ספר התורה הזה מפיו. (יהושע א) w

פשוטו של מקרא מדבר בצווי שהקב"ה מצווה את יהושע מיד בהסתלקות משה רבו, שלא ימוש ספר התורה הזה מפיו, "הזה" דהיינו ספר דברים¹ שכתב משה רבו, שלא יסור ממנו. והגית בו יומם ולילה ותשמור לעשות כל הכתוב בו כי אז תצליח.

¹ עיין בזה גם שיחות הר"ן אות רצא – מצאתי בספר "לקוטי מוהר"ן" ענין אחד שלא נדפס עדין. וזהו: דע שבכל דור ודור נתחדשין בו חלאים חדשים רחמנא לצלן בבחינת (קהלת א יח): "יוסיף דעת יוסיף מכאוב". הינו מחמת שבכל דור שבא מאוחר נתוסף הדעת של הפילוסופים כי בכל דור באים על חכמות חדשות, ועל ידי זה יוסיף מכאוב, שנתחדשו חלאים חדשים רחמנא לצלן. ה' יצילנו:

² לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

³ יהושע פרק א (ז) רק חזק וְאָמַן מְאֹד לְשָׁמֵר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עֲבָדִי אֶל תְּסוּר מִמֶּנּוּ יָמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן תִּשְׁפָּיל בְּכֹל אֲשֶׁר תִּלְךְ: (ח) לא ימוש ספר התורה הזה מפיו והגית בו יומם ולילה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל הַכְּתוּב בוּ כִּי אַז תִּצְלִיחַ אֶת דְּרָכְךָ וְאֶז תִּשְׁפָּיל:

רש"י (ח) ספר התורה הזה – ספר משנה תורה היה לפניו. והגית בו – והתבוננת בו, כל הגיון שבתורה בלב, כמה דאת אמר (תהלים יט טו): והגיון לבי לפניך; (ישעיהו לג יח): לבך יהגה אימה:

מצודות ציון (ח) ימוש – יסור, כמו (ישעיהו נט בא): לא ימוש מפיו. והגית – פעם תשמש לדבור, כמו (תהלים לה כח): ולשוני תהגה, ופעם תשמש למחשבה, כמו (שם מט ד): והגות לבי:

רד"ק (ח) לא ימוש – נחלקו רבותינו ז"ל בזה הפסוק י"א שהוא מצוה לכל ימי האדם ואפילו ידע כל התורה כלה ויש אומרים שהוא ברכה והנראה כי היתה מצוה ליהושע וכן לכל אדם עד שידע התורה ואחר כך ילמוד החכמות.....

⁴ בראשית רבה פרשה ו פסקה ט – רבי חנן בשם ר' שמואל בר רב יצחק מייתי לה מסופא דאורייתא (דברים לג) בכור שורו הדר לו אפשר כן אלא זה יהושע שהוא עומד ממנו שהוא מעמיד לגלגל חמה ולבנה שהן שולטין מסוף העולם ועד סופו דאמר ר"ש בן יוחאי ספר משנה תורה היה סיגנון ליהושע בשעה שנגלה עליו הקב"ה מצאו יושב וספר משנה תורה בידו אמר לו (יהושע א) חזק יהושע אמץ יהושע לא ימוש ספר התורה הזה וגו' נטלו (יהושע לס"ת) והראה אותו לגלגל חמה א"ל בשם שלא דוממתי מזה אף אתה דום מלפני מיד (שם י) וידם השמש וירח עמד.

בפשטות זה צווי ליהושע דייקא, שהצלחתו תלויה בלימוד יומם ולילה בספרו של רבו משה רבנו, אבל חז"ל/ט'¹ למדו מכאן צווי על כל אדם ועל כל התורה כולה.

דהיינו שפשוטו של מקרא לא ימוש פירוש לא יסור. והגית בו פירושו תרתי משמע במחשבה לשון הגיון לבי ובדבור כמ"ש לשוני תהגה. ורבנו מוסיף במשמעות הצווי "לא ימוש" גם על אופן התפיסה של דברי רבו, לא ימוש מלשון ממשות והגשמה. שרק עי"ז לא ימוש דהיינו לא ישבח תלמודו, שהרי בהכרח אי אפשר ללמוד כל התורה בבת אחת ואם ילמד וישבח, נמצא אע"פ שלא סר מלימודו, אבל מה שלמד אתמול כבר סר ממנו. ואע"פ שכנ"ל חז"ל למדו שהצווי הוא לכל אדם על כל התורה, נראה שאין מקרא יוצא מידי פשוטו (שבת סג.), שעיקר הצווי הוא על דברי רבו דייקא, כפרש"י שם שספר התורה הזה, הכוונה למשנה תורה דהיינו ספר דברים דייקא. ואולי רמז לו שע"י שיחזיק תמיד בלימוד דברי רבו אזי גם כל התורה לא תשתכח ממנו.

כי התורה היא רוחניות.² ואשר זך ישר פעלו [יא/י"ב] דהיינו מי שמעשיו נובעים משכל ישר ולב זך הרוצה רק טוב והתגלות כבוד שמים. ושכלו רוחני נראה שהכוונה למדמה מבורר. ונמשך לבו לפנימיות

^ט **בתי מדרשות חלק ב** – שאילתא לפרשת וזאת הברכה – דמחיבין בית ישראל לאעסוקי באורייתא יומא ולייליא: מנא הני מילי לא ימוש ספר התורה הוה מפיק (יהושע א ח) דאלו לא ידע רחמנא דישאל מקבלי אורייתא לא איברי עלמא דכתיב (ירמיה לג כה) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת.

עיין מנחות דף צט: – גמרא תניא רבי יוסי אומר אפי' סילק את הישנה שחרית וסידר את החדשה ערבית אין בכך כלום אלא מה אני מקיים לפני תמיד שלא ילין שלחן בלא לחם א"ר אמי מדבריו של ר' יוסי נלמוד אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית קיים מצות לא ימוש (את) ספר התורה הוה מפיק אמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יוחי אפי' לא קרא אדם אלא קרית שמע שחרית וערבית קיים לא ימוש ודבר זה אסור לאומרו בפני עמי הארץ ורבי אמר מצוה לאומרו בפני עמי הארץ שאל בן דמה בן אחותו של ר' ישמעאל את ר' ישמעאל כגון אני שלמדתי כל התורה כולה מהו ללמוד חכמת יונית קרא עליו המקרא הוה לא ימוש ספר התורה הוה מפיק והגית בו יומם ולילה צא ובדוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה ולמוד בה חכמת יונית ופליגא דר' שמואל בר נחמני דאמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן פסוק זה אינו לא חובה ולא מצוה אלא ברכה ראה הקב"ה את יהושע שדברי תורה חביבים עליו ביותר שנאמר ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל אמר לו הקדוש ברוך הוא יהושע כל כך חביבין עליך דברי תורה לא ימוש ספר התורה הוה מפיק תנא דבי ר' ישמעאל דברי תורה לא יהו עליך חובה ואי אתה רשאי לפטור עצמך מהן.

^י **עיין בעש"ט עה"ת** ואתחנן אות לו. קבלתי ממורי שעיקר עסק תורה ותפילה³ שידביק את עצמו אל פנימיות רוחניות אור אין סוף שבתוך אותיות התורה והתפילה, שהוא נקרא לימוד לשמה, שבזה אמר רבי מאיר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה ומגלין לו רזי תורה וכו' (אבות ו, א), רצה לומר שידע עתידות וכל מאורעותיו מתוך התורה, וידע איך יתנהג בתורה ועבודת ה' יתברך, ומלבד מה שרואה עולמות של מעלה, וכנהה שמעתי מפי מורי ודברי פי חכם חן: (תולדות יעקב יוסף פרשת ויצא דף כ"ח ע"ג)

שם אות לו. ובעודו מדבר בתורה ותפילה וכו' יהיה מחשבתו דבוקה בו יתברך שמו בדביקה וחשיקה באור פני מלך חיים אור האין סוף שבתוך האותיות, והבן, שהוא כלל גדול בתורה ובתפילה לפי מה שקבלתי ממורי, גם מסוגל זה כשיעשה כנ"ל לבטל הדינין וכאשר שמעתי ממנו, ודברי פי חכם חן: (תולדות יעקב יוסף פרשת ויצא דף כ"ז ע"ד)

שם אות לח. כמו שיש באדם חומר וצורה כך יש באותיות התורה חומר וצורה, כי גוף האותיות הוא החומר, ורוחניות הספירות עם אור אין סוף שבתוכו המחיה, הוא הצורה ונשמה אל האותיות, ואל זה יכוון האדם בתורתו ותפילתו, וכמו שכתב בחסד לאברהם נהר מ"ג מפורש וזה לשונו, עיקר הכוונה, כי צריך להמשיך הרוחניות מן מדרגות עליונות אל האותיות שהוא מזכיר, כדי שיוכלו האותיות לעלות עד מדרגה העליונה לעשות שאלתו עד כאן לשונו, וכאשר קבלתי ממורי: (תולדות יעקב יוסף בהקדמה דף ז' ע"ד, בן פורת יוסף פרשת נח דף כ"א ע"א ודף ל"ד ע"ד)

שם אות לט. הלומד לשמה כוונת אהבתו, לדבק את עצמו בעצמות האותיות התורה, שהוא רוחניות חי החיים, ותענוג התענוגים שבתוכו, אור אין סוף, באור פני מלך חיים, וזהו ששמעתי ממורי ענין לשמה לשם האות עצמו ודו"ק, ודברי פי חכם חן: (תולדות יעקב יוסף פרשת חוקת דף קס"א ע"ד)

מקור מים חיים שם אות בט) ובספר סוד יכין ובוועז פרק ב' כתב וזה לשונו, יחשוב קודם הלימוד מחשבה נכונה שמכין את עצמו ללמוד לשמה, בלי שום כוונה זרה, וכאשר הוזהירו אותי לזה מורי הגדולים בתורה ובחסידות, ובראשם ידידי הרב החסיד מופת הדור מו"ה ישראל בעש"ט וצללה"ה, כוונה רצויה בלימוד לשמה, לדבק את עצמו בקדושה ובטהרה עם האותיות ככה בפועל בדבור ובמחשבה, לקשר חלק מנפש רוח נשמה חיה יחידה בקדושת נר מצוה ותורה אור, אותיות המחכמות ומשפיעים שפע אורות וחיות אלקות אמיתיות נצחיות, וכשזוכה להבין ולהתדבק בהאותיות הקדושים, יכול להבין מתוך האותיות ממש אפילו עתידות, ולכן נקראת התורה מאירת עינים, שמאירה עיני המתדבק בהם בקדושה ובטהרה, כמו האותיות של אורים ותומים, ומילדותי מיום שהכרתי בדביקות אהבה עם מורי ידידי הרב החסיד מו"ה ישראל בעל שם טוב תנצב"ה הנ"ל, ידעתי נאמנה שזה היה הנהגותיו בקדושה ובטהרה ברוב חסידות ופרישות וחכמתו, צדיק באמונתו יחיה דמטמרין גליין ליה, וכבוד אלהים הסתר דבר, עד כאן לשונו, והובא באוצר החיים פרשת ואתחנן דף מ"א ע"א, ובנוצר חסד פרק ד' אות ה' עיין שם, ושם בפרק ה' אות כ"ב סיים בה וזה לשונו, ובאמת כשהיו שואלין למין הריב"ש איזה דבר, היה פותח איזה ספר וזהו וכיוצא גמרא ולומד ואחר כך משיב לשואל, ואמר שאור שברא הקדוש ברוך הוא היה אדם צופה מסוף העולם ועד סופו והיכן גנוזו לצדיקים בתורה (עיין לעיל פרשת בראשית אות כ"ז ושם בהגה ב"ג), וכאשר הצדיק לומד תורה לשמה צופה מסוף עולם ועד סופו, עד כאן לשונו:

^ט לשה"כ משלי כא ח' וסם כ' יא

^י **משלי פרק כא** (ח) הַפְּכֶפֶךְ דָּרַךְ אִישׁ וְזָר וְזָךְ יִשָּׁר פִּעְלוֹ:

מצודות דוד (ח) הפכפך – המתהפך במעשיו פעם כך ופעם בהפך הנה פעם דרך איש לו ופעם הוא זר מן הדרך אבל האיש הזך פעלו ישר בכל עת מבלי השתנות:

התורה ולא לחיצוניותה, כי רק חיצוניות התורה הוא תחת הזמן הגורם לשכחה אבל פנימיות התורה היא רוחניות ושכל נבדל חכמה עליונה.

ע"ז **יכול לתפוס כל התורה כולה. ולא ישכח דבר.** כי עיקר התורה היא שלא להפריד את התורה מנותן התורה וזו בחי' של השגת אלוקות, שבה תלוי היראה ואהבה ואמונה של האדם, וכשלא מפריד את התורה מהקב"ה אזי היא נתפסת רוחנית יותר ולא כעבד שהמצוות כבדות עליו, על כן התורה אצלו רק כחיוב של מצוות והזהרות, אלא כבן הרוצה לעשות רצון אביו וכל המצוות נתפסות אצלו כעשיית רצון ולא כמעמסה וכבדות. וכל שכן ביאורי התורה שבמדמה מבורר הן תפיסת אלוקות רוחנית ממש, ונעשה חלק ממנו ולא כמנח בכיסתיה/י.¹⁷

כי דבר רוחני אינו תופס מקום. ויכולה התורה להתפשט ולשכון בשכלו.

וברור המדמה מבואר בתורה ח' תנינא שא"א לברר אלא ע"י צדיק האמת שבדור, וכנ"ל שהקב"ה ציווה את יהושע לא ימוש ספר התורה הזה מפיק, דהיינו ספר דברים של רבו הצדיק משה רבנו, שרק על ידו יזכה לברור המדמה וע"ז לא ישכח את כל התורה. וברור שלנו ע"י לימוד הספר של רבנו ליקוטי מוהר"ן בעין כמבואר בתורה קה תנינא/י.¹⁸

אך מי שהוא מגשם דברי התורה. ועושה ממנה ממשות/י¹⁹ שגם העין שבה נתפס אצלו כחכמה (חיצונית) ולא כחיכי תמצי להתחבר להקב"ה. ט"אזי יש לה שיעור וקצבה. כמה הוא יכול לתפוס בשכלו ולא יותר. ואם ירצה להשיג יותר. אזי ידחה מה שכבר נכנס בשכלו. כדרך כל דבר גשמי. אם הוא כבר מלא. אם ימלאנו יותר. ידחה מה שהיה בו כבר. ומזה בא השכחה [י"] צ"ע א"כ כיצד מועיל חזרה מאה ואחת פעמים כדי לא לשכוח את התורה כמבואר בחגיגה ט: מה יועיל חזרה אם עדיין היא מגושמת אצלו: לכן אולי צ"ל שאין הכוונה לשכחת פסקי הלכה אלא לשכחת פנימיות התורה.

צ"ע דלא המדרש עיקר אלא המעשה והוא לכאורה דווקא העצה המעשית המגושמת ביותר של כל דבר תורה. התירוץ שאין הכוונה שהמדרש טפל ולא חשוב, אדרבה עיקר התורה הוא המדרש, אלא שבלי המעשה הוא כמו תלוש באויר, שאינו עושה כלים להנציח אותו בנפש כדי להתענג בו בעוה"ב. לכן עיקר ההזהרה לא ימושו מלשון ממשות היא על המדרש דייקא, דהיינו על כל ביאור טעמי המצוות וביאורים בהשקפה והסוד רמז ודרש ופשט.

וזוהו הזהרת הקב"ה ליהושע [י"] לא ימוש ספר התורה. פשוטו של מקרא לא יסור כנ"ל ורבנו כנ"ל מוסיף ימוש מלשון ממשות.

מלבי"ם >באור הענין< אבל הו"ך ישר פעלו – הו"ך הוא הנקי מפסולת, ויצדק על נקיון התאוות בשכל המעשי והישר, הוא בשכל העיוני, הו"ך הוא בחכמה והישר הוא מצד הבינה, מי שאינו וך במדותיו וחוטא מן חקי החכמה, לא יוכל להיות ישר, כי התאוה תטהו מני דרך מן הישר אל ההפך, שעל ידי שדרכו זר בתאוה הוא הפכפך, אבל אם הוא וך ילך ביושר כי הבינה מסכמת בטבע אל הישר:

משלי פרק כ (יא) גם בְּמַעַלְלָיו יִתְנַכֵּר נֶעַר אִם וְךָ וְאִם יִשֶׁר פְּעָלוֹ:

מלבי"ם >באור מילים< (יא) מעלליו, פעלו – ההבדל בין מעלל ובין מפעל מעשה ודומיהם, שמעללים הם הפעולות הצומחות מתכונות נפשיות עמ"ש (תהלות כ"ח) אם וך ואם ישר – וך הוא דבר הנקי מפסולת ותערובות ושמים, כמו לבונה זכה, שמן זית וך, ר"ל נקי מתכונות רעות גופניות, וישר הוא הפך העול והעקש, ושרשו בבינה כמ"ש בכ"מ. וך הוא בפעולות הצומחות מכח המדות ששרשם בחכמה. ע"י איוב (ח' ז'), ולקמן (כ"א ב' ושם י"א):

¹⁷ **אולי אפ"ל** שזה החילוק בין החוזר ארבעים פעמים לחוזר מאה ואחד פעמים כמו שהקשה התוס' רי"ד בחגיגה ט:

ולפי רבנו כאן אולי אפ"ל החילוק שבארבעים פעמים מבואר בגמ' פסחים עב. ודמי ליה כמונח בכיסו אבל במאה ואחד אינן שוכח כלל. כי המונח בכיסו תופס מקום אבל ק"א פעמים כבר לא תופס מקום לכן לא נשכח ממנו.

¹⁸ **עין תורה קה תנינא** – שְׁמַעְתִּי מֵאֶחָד, שְׁהִזְהִיר אוֹתוֹ, שִׁישְׁתַּדֵּל לְעֵינַי בְּתוֹרָתוֹ, וְיִרְאֶה לְחַדֵּשׁ בְּתוֹרָתוֹ אֵיזוֹ דָּבָר, (בְּאִשֶּׁר הִזְהִיר עַל זֶה לְכַמְּהָ וְכַמְּהָ מֵאֲנָשִׁיו). וְאָמַר לוֹ: אִם תִּזְכֶּה לְכַוֵּן אֶל תִּכּוֹן כּוֹנֵנִי בְּתוֹרָתִי מֵה טוֹב, וְאֶפְלוֹ אִם לֹא תוּכַל לְכַוֵּן כּוֹנֵנִי, אֵף עַל פִּי כֵן טוֹב מֵאֵד בְּשׂוֹכֵינִי לְחַדֵּשׁ אֵיזוֹ דָּבָר בְּתוֹרָה, כִּי הוּא תִקְוֵן גְּדוֹל לְהִרְהוּרִים. כִּי כָל הִרְהוּרִים בָּאִים עַל יְדֵי כַח הַמְדַמָּה, וְעַל יְדֵי שְׁמַחְדִּישִׁין אֵיזוֹ דָּבָר בְּתוֹרָה, שְׁזָהוּ בְּחִינַת מְדַמָּה מְלֵתָא לְמֵלְתָא, עַל יְדֵי זֶה מִתְקַנֵּין פְּגַם הִרְהוּרִים שְׂבָאִין עַל יְדֵי הַמְדַמָּה: גַּם אֲנִי בְּעֵצְמִי שְׁמַעְתִּי מִפִּי הַקְדוּשׁ כַּמָּה פְּעָמִים, שְׁהִזְהִיר מֵאֵד לְחַדֵּשׁ בְּתוֹרָה, וְאָמַר שְׁהוּא תִקְוֵן גְּדוֹל מֵאֵד מֵאֵד עַל הָעֶבֶר. וְאָמַר שְׂאֶפְלוֹ דְּבוּר אֶחָד לְבָד בְּשׂוֹכֵינִי לְחַדֵּשׁ, הוּא גַם כֵּן טוֹב מֵאֵד, כִּי הוּא תִקְוֵן גְּדוֹל מֵאֵד. גַּם אָמַר שְׁהוּא טוֹבָה לְנִשְׁמַת אַבְרָהָם, שְׂכַבְרָ נִסְתַּלְקוּ (א):

¹⁹ **צ"ע אולי** שבעיקר כשלומד אותה כחכמה ולא ככלי לפנימיות התורה. וצ"ע

ועיין תורה לה אות א וּבְשִׂאָרְךָ מְכַנֵּס בְּתוֹךְ שְׂכָלוֹ הַקְדָּשׁ מִחֻשְׁבוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, הֵם חֻכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, אֵזִי נִתְמַעַט קְדָשׁת שְׂכָלוֹ, כְּפִי תְפִיסַת הַמְקוֹם שֶׁל חֻכְמָה חִיצוֹנִיּוֹת, שְׂכָל חִיצוֹנִי, בְּתוֹךְ שְׂכָל הַקְדָּשׁ. וְהַחֻכְמָה חִיצוֹנִי הִיא נְעוּץ בְּתוֹךְ הַשְׂכָּל הַקְדָּשׁ כְּנֶגְהָ, וּמְחַסֵּר מְקוֹם הַקְדָּשָׁה. וְעַל זֶה הַקְנָה, הֵינּוּ זֶה הַשְׂכָּל, מִתְלַקְטֵים וּמִתְחַבְּרִים כָּל הַמְדוֹת רְעוֹת וּמְגַנּוֹת:

¹⁷ בתקפא-אות ז' גדול

¹⁸ עין תורה ז' לו. נו. נד. נז. נח. נט. נז. נח. נט. ס' אות ח'. קי. קכב.

¹⁹ יהושע א' הנ"ל

ואם תשאל כיצד שייך לעשות ממשות מדברי תורה, הדוגמא לזה חושך מצרים, כ"ש כמו שכתוב כשהקב"ה ציווה את משה רבנו על מכת החושך (שמות י/יט) "נטה ירך וכו' ויהי חושך וכו' וימש חשך" עפרש"י שציווהו הקב"ה שבנטית ידו יברא חושך¹ וביאר לו הקב"ה עוד איזה חושך, שהחושך של אמש יהיה יותר מטבעו, "וימש חושך", לשון ממשות, כמבואר במדרש לשון ממשש בצהרים, שהיה כפול מכופל עד שהיה בו ממשות. ותחילה רק לא ראו איש את אחיו, ואח"כ לא קמו, כפרש"י פסוק כב שאחרי ג' ימים נעשה בו יותר ממשות עד שלא יכלו לזוז ממקומם, כי ממשות החושך קבע אותם במקומם.

ולפי רבנו משמע שהם גרמו לעצמם, משמע שהחושך לא החזיר אותם בתשובה, אלא אדרבה הגביר בהם את הגסות והרשעות. ומבואר שהקב"ה מתחילה ציווה להביא חושך כזה שיגרום למצרים להגשים אותו יותר ויותר עד שלא יוכלו לקום כלל.

ובאמת מבואר בספרים² שאדרבה הוא היה אור נפלא ועצום, ממקום עליון ביותר, שעל כן ליהודים הוא האיר היטב לראות דרך מחיצה את אוצרותיהם של המצרים במקום מחבואם, אבל המצרים מרוב

^ט שמות פרק י' (כא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה נְטֵה יָדְךָ עַל הַיָּם וְיִהְיֶה חֹשֶׁךְ עַל אֶרֶץ מִצְרָיִם וַיִּמַּשׁ חֹשֶׁךְ: (כב) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַיָּם וַיִּהְיֶה חֹשֶׁךְ אֲפֹלָה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים: (כג) לֹא רָאוּ אִישׁ אֶת אָחִיו וְלֹא קָמוּ אִישׁ מִתַּחְתּוֹי שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלָכֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹר וּבְמִשְׁבָּתָם:

רש"י - וימש - כמו ויאמש יש לנו תיבות הרבה חסרות אל"ף לפי שאין הברת האל"ף נכרת כ"ב אין הכתוב מקפיד על חסרונה כגון (ישע"י ג) לא יהל שם ערבי כמו לא יאהל לא יטה אהלו וכן (ש"ב כב) ותורני חיל כמו ותאזרני ואונקלוס תרגם לשון הסרה כמו לא ימיש בתר דיעדי קבל ליליא בשיגיע סמוך לאור היום אבל אין הדבור מיושב על הוי"ו של וימש לפי שהוא כתוב אחר ויהי חשך ומדרש אגדה פותרו לשון (דברים כח) ממשש בצהרים שהי' כפול ומכופל ועב עד שהי' בו ממש:

דברי דוד להט"ז - וימש חשך, ויחשיך עליהם חושך. נראה פירושו דקרא לפ"ז, דתחלה אמר ויהי חושך על ארץ מצרים, דהיינו בלילה יתוסף החושך יותר מבטבע של לילה ואותו חשך יהיה נמשך גם בזמן שראוי להיות יום לא יהיה יום אלא החושך יהיה נמשך עוד כאילו הוא ערב. וזהו וימש דנקט רש"י שהוא לשון אמש, פירוש ערב, ר"ל שימשך עוד הערב, על זה אמר וימש חושך ממילא תתחיל קללת חושך לעת ערב. ואונקלוס תירגם לשון הסרה, פי' דהך וימש חושך הוא נותן זמן אימתי התחיל קללת החושך, ע"ז אמר שיתחיל אחר שישור חשך של לילה וראוי להיות יום. ועל זה קשה דהא כתיב וימש בו"ו נוסף על מה שאמר תחלה ויהי חשך בו' דהיינו קללה נוספת על קללת ויהי חושך, אלא ודאי שתתחיל בערב בענין תוספת חושך ואח"כ ימשך עוד ולא יפסק:

רבנו בחיי - ובמדרש (תנחומא בא א) וימש חושך, נתן בו ממש, עשו אותו מלשון ממשש בצהרים (דברים כח, כט). זהו שאמר הכתוב (תהלים קה, כח) שלח חושך ויחשיך, משל למה הדבר דומה למלך שסרח עליו עבדו ואמר לאחד מעבדיו צא והכהו חמישים, והלך והכהו מאה והוסיף משלו, כך יתברך שמו שלח החושך על מצרים ונתוסף חושך משלו, הוי אומר שלח חושך ויחשיך. ויהי חושך אפלה מהיכן היה החושך רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה אומר מחושך של מעלה שנאמר (שם יח, יב) ישת חושך, רבי נחמיה אומר מחושך של גיהנום שנאמר (איוב י, כב) ארץ עיפתה כמו אופל צלמות ולא סדרים וגו'. שבעה ימים שמש החושך שנאמר ויהי חושך אפלה בכל ארץ מצרים שלושת ימים, לא ראו איש את אחיו ולא קמו איש מתחתיו שלושת ימים, אחרים, הרי ששה ימים, שלושה ימים היה קל ושלושה ימים היה אפל כבד, העומד אינו יכול לישוב הישוב אינו יכול לעמוד, ויום השביעי כתוב (שמות יד, כ) ויהי הענן והחושך, חושך למצרים ואור לישראל בכל מקום שהם, ומזה אמר במושבותם כי היה ראוי הכתוב לומר ולכל בני ישראל היה אור בארץ גושן כמשפטו בכל, אבל הזכיר במושבותם להורות כי אף בבית המצרי אשר שם ישראל שם היה אור לישראל:

וביאור המדרש הזה, והסיבה שבמכת החושך והממש שנתן בו, הוא שאין להבין שהחשיך השמש בגלגלו אך עמד באורו ותקפו כל ימי החושך כשאר הימים ועולם כמנהגו נוהג, אבל הענין הזה היה שהושחר האויר בכל ארץ מצרים כי נסתתמו שביליו ויסגרו ה' בעדם מהכנס האור בהם, כי בידוע שאור השמים נכנס ובוקע באויר, וכשם שהקול נכנס ובוקע בו עד שיגיע לאזני השומע כן אור השמש נכנס ובוקע בשבילי האור ובנתיבותיו עד שיראה הרואה אותו צח ובהיר, והכנס אור השמש באויר הוא סיבת ראותנו אור השמש, והקב"ה ביטל סיבה זו במצרים כל ימי החושך ומנע מהכנס אור השמש באויר ואז חזר האויר שחור ולא יכלו לראות אור השמש והכוכבים מפני ששבילי האויר ונתיבותיו סגורים מהכנס האור בהם, ואחר שחזר האויר שחור הכבידו הקב"ה כל כך עד שהיה בו ממש והיו מרגישים אותו במשוש, והיושב לא יוכל לקום ולא לפרוש את ידיו, ואילו היו פרושות לא יוכל להשיבם אליו, והיה אור לישראל מפני שלא נסגרו להם שבילי האור והיה האור נכנס באויר במושבותם והיו רואים, וזה היה סיבת החושך למצרים והאור לישראל: עכ"ל

צ"ע כיצד יתכן שנסתמו שבילי האור למצרים ולא לישראל? דבשלמא במושבותם של ישראל לא נסתמו מובן אבל הרי גם במושבות המצרים ראו ישראל את המטמוניות שלהם כפרש"י פסוק כב. ואמנם במדרש (שמות רבה יד א) שלישאל האיר אור הגנוז אין חוצץ מפניו, שפ"ל מקום שהיה יהודי נכנס היה אור נכנס ומאיר לו מה שפחביותו ופחביותו בפתחו ופחביותו בפתחו.

^כ עיין שפתי חכמים ומשכיל לדוד

^{כא} עיין שמות יא ב - נטה ירך על השמים וצ"ע למה על השמים דווקא ועיין מדרש (שמות רבה יד ב') מהיכן היה אותו חושך רבי יהודה אומר מחושך של מעלה כמ"ש ישת חשך סתרו רבי נחמיה אומר מהחושך של גהנם שנאמר ארץ עיפתה וכו'. ועיין שפתי חכמים (פסוק כא) דלא פליגי כי באמת למעלה אין חושך כדכתיב ונהוריה עמיה שרי אלא מרוב הבהירות כמ"ש בהיר הוא בשחקים לכן נתפס למטה כחושך כי אין כלים לקבלו והחושך הזה היה לרשעי ישראל שמתו בג' ימי חושך כמ"ש ימנע מרשעים אורם אבל מי שחומרם זך אזי להיפך ראה באור הזה מסוף העולם ועד סופו וזה כוונת רבי יהודה חושך מלשון ולא חשך ממני מאומה לשון מניעה ועל זה אל"ה הקב"ה למשה נטה ירך על השמים ויהי חושך. אבל למצרים היתה אפלה כמ"ש ארץ עיפתה כמו אופל משמע שהאור הגנוז עצמו נעשה למצרים מרוב גסות חומרם לימש חושך עד שא"ל לזוז כלל. וביאר ר' פנחס מקוריץ (אמרי פנחס בא אות טא) שאותו אור ממש שהאיר לישראל החשיך למצרים שלא יכלו לסבלו ונסתמאו, ע"ד דאיתא שהאור מסמא עיני הקליפות שלא יכולים לסבול הרבוי אור. והענין שנתגלה אור הגנוז במצרים לפי שהאור הנ"ל גנוז בכל הצרות והחשכות גדול דוקא שם גנוז האור, לכך כיון שהיו ישראל קרובים למ"ט שערי טומאה נתגלה האור, וכל דבר שבעולם תלוי באור הגנוז, וזולתו לא היה קיום העולם כדאיתא בזהר תרומה אלמלא איתגניז מכל וכל וכו' ע"ש.

גשמיותם נעשה אצלם כל כך ממשות, עד שלא מבעי שלא ראו כלום, אלא גם קבע אותם במקומם, שלא יכלו לזוז.

נמצא שמכת החושך במצרים הייתה התגלות אור עליון "חושך סתרו" כ"ב של הקב"ה חושך על שם עומק המושג שהן סתרי תורה עליונים פנימיות התורה, ואור הגנוז, ששום גשמיות לא חוצצת בפניו, ולמצרים כיון שהיו מגושמים מאד בתאוות וכופרים ומכשפים אצלם האור הנפלא הזה נעשה גשמיות ממש עד שחשו אותו בחוש המישוש. וככל שהתגלה להם יותר זמן כך יותר כפרו והתגשמו ונעשה אצלם יותר ויותר ממשות.

וזהו שהזהירה התורה לא ימוש אור ספר התורה מפיך **כלומריג תזהרי** להתרחק ממדות הגוי והמצרי השקוע בכפירה ותאוות ומדות רעות, אלא תהיה ישראל שומר הברית ומתחזק באמונה ולומד לשמה, כדי **שלא תהיה ממשות וגשמיות בדברי התורה. מפיך. כלומר מחמת פיך שיוצא מאתך יהיה לה ממשות וגשמיות. תזהר מזה.** אולי אפ"ל קצת ראייה מהמצרים שלא הגשימו את התורה, אלא כיון שהיו שקועים בגשמיות וכפירה ובהמיות ממילא התגשם אצלם אור עליון של התורה, הכי נמי מה שרבנו אומר ש"לא ימוש ספר התורה הזה מפיך" הפירוש תזהר שלא תהיה ממשות בדברי תורה, הכוונה שתתחזק בשמירת הברית ופרישה מתאוות וממילא תהיה לך תפיסה ברוחניות של התורה.

ובאמת צ"ע כי עצות התורה המעשיות דהיינו פסקי הלכה לכאורה הן גשמיות. וצ"ל שבאמת עיקר התורה היא פנימיות התורה, המחייבה את העצות המעשיות, דהיינו ההשגה בו ובמציאותו ית', שעל ידי זה היא האמונה יראה ואהבת ה', שהן חיות המצוות המעשיות. וזה עיקר הזיכרון שצריך בכל רגע לזכור ידיעתו וההשגה בו כדי לקיים שוויתי ה' לנגדי תמיד ביראה ואהבה. וכדמשמע לקמן בפסוק (ישעיה נט) "ואני זאת בריתי וכו' רוחי אשר עליך ודברי וכו' לא ימוש וכו'", שעיקר ה"לא ימוש" הוא ע"י "זאת בריתי" דהיינו שמירת הברית/כ"ה שהיא יציאה מבהמיות והגשמה ואזי זוכר ולא שוכח את בחי' "רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך".

וזה שארז"ל שאמרו רבותינו ז"ל בגמרא (ב"מ פ"ה.) כ"ו) שהתענה רב יוסף כ"ל' יום שיתקיים לימודו פשט הגמ' שהתענה ארבעים יום והתפלל שלא תפסק התורה מזרעו. ורבנו מבאר שהתענה שלשים יום כדי שלא ישכח מה שלומד/כ"ו. אחוו לי' הראו לו בחלום את הפסוק בישעיה נט כא/כ"ט ואני זאת בריתי וכו' לא ימוש מפיך וכו'. ושוב התענה וכו'. ואז אחוו לי' הראו לו בחלום את המשך הפסוק הנ"ל

^{כ"ב} דעת רבי יהודה בשמות רבה יד ב' – ויט משה את ידו על השמים ויהי חשך אפלה, מהיכן היה החשך ההוא, רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה אומר מחשך של מעלה, שנקאמר (תהלים יח, יב): ישת חשך סתרו סביבותיו ספתו. רבי נחמיה אומר מחשך של גיהנם.

^{כ"ג} בתקפא – כלומר. בתולד ותולד כלומר

^{כ"ד} מתרצו – הזהר

^{כ"ה} עיין לק"ה הכשר כלים הלכה ד אות לב – וזה (ישעיה נט) "ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב וכו'". ואיתא בפגונו, שמרמו בפסוק זה, שעקר גאלת משיח הוא על ידי תקון הברית וכו' (כמו שמבאר שם, עין שם). וזהו "ואני זאת בריתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך לא ימוש ומפי ורע זרעך ומפי ורע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם". שה' יתברך הבטיח להביא שהתורה לא תשתכח מישראל, כי הרוח אשר עליו, הינו פחינת הרוח חיים הנ"ל יהיה נמשך מדור לדור עד עולם. שזהו פחינת המשכת פי שנים הנ"ל, שפנה תלוייה הגאלה כנ"ל:

^{כ"ו} **בבא מציעא פה.** – אמר ר' פרנך אמר ר' יוחנן כל שהוא תלמיד חכם ובנו תלמיד חכם ובנו תלמיד חכם שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם שנאמר (ישעיה נט-כא) ואני זאת בריתי וגו' לא ימוש מפיך ומפי זרעך ומפי זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם מאי "אמר ה'" אמר הקב"ה אני ערב לך בדבר זה. מאי "מעתה ועד עולם" אמר ר' ירמיה מכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה. **רב יוסף יתיב ארבעין תעניתא ואקריוהו לא ימוש מפיך.** יתיב ארבעים תעניתא אחריני ואקריוהו "לא ימוש מפיך ומפי זרעך". יתיב מאה תעניתא אחריני אתא ואקריוהו "לא ימוש מפיך ומפי זרעך ומפי זרעך", אמר מכאן ואילך לא צריכנא תורה מחזרת על אכסניא שלה.

רש"י – ארבעין תעניתא – שלא תפסק תורה מזרעו.

מורה"א – יתיב מ' תעניתא ואקריוהו לא ימוש מפיך כו'. שכן קבלת התורה למשה היה מ' יום לחם לא אכל וגו' אבל בפעם ג' שיהיה זוכה כן לדורות הוי בעי מאה יום בתענית שהוא שיעור הגדול שבשיעורים ורבי זירא דהוה יתיב ג"פ מאה להיות נענה בג' דברים שבקש עליהם ואפשר מטעם כי ג"פ מאה בתענית כולל שנה תמימה חוץ משבתות וימים טובים וק"ל:

^{כ"ז} בדפ"ר ר' אליעזר ל' יום. בתקפא ותולד – רב יוסף ל' יום. ומתולד – רב יוסף ט' יום. (כגוסת הגמי ועין יעקב. גוסת ל' יום אינה בשום מקום)

^{כ"ח} וצ"ע הרי רש"י חוזר שמונה פעמים ב"ש"ס על כך שרב יוסף חלה ושכח תלמודו ואביי היה מוכיח לו. כגון בעירובין מא. האם לא הועילו תעניתיו.

^{כ"ט} ישעיה פרק נט (כא) ואני זאת בריתי אותם אמר ידוד רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך לא ימוש ומפי ורע זרעך אמר ידוד מעתה ועד עולם:

^ל ישעיה נט כא

ומפי זרעך וכו' /^{לא} בגמרא שם מסופר שהתענה פעם שלישיית מאה תעניות והראו לו את המשך הפסוק הנ"ל ומפי זרע זרעך. פשוט הגמרא שם שרב יוסף ביקש שלא תפסוק תורה מבניו ונכדיו וממילא גם לא תפסוק מכל זרעו לעולם כמבואר בגמרא לפני כן. וכן פרש"י שגם בארבעין תעניות ראשונות ביקש על זרעו, ולפ"ז לא ימושו מפ"ך הפירוש שאמרו לו שלא התקבלה תפילתו, אלא על עצמו ולא על זרעו/^{לב}. לכן התענה עוד מ' יום ורמזו לו בפסוק שהתקבלה תפילתו על בניו, ושוב התענה מאה תעניות ורמזו לו שהתקבלה תפלתו גם על נכדיו, וממילא גם זרעם היוצא מהם.

ורבנו מפרש שמתחילה התענה רב יוסף על עצמו שלא ישכח תלמודו, לכן הראו לו את הפסוק "לא ימושו מפ"ך" **כלומר שלא ימושו ויגושמו מפ"ך. ואזי** דהיינו שרמזו לו שלא יגשם את דברי התורה וע"ז יזכה שלא תשתכח ממנו ואזי **יתקיים תלמודו. כי לא יהיה שכחה. כי דבר רוחני אינו תופס מקום.**

ודוק/^{לב} :

אבל צ"ע כוונת רבנו במה שציטט גם את המשך הגמ' שהתענה פעם שניה, האם שוב התפלל על עצמו? כך משמע בפשטות, כי לפי רבנו אם ביקש על בניו לא מובן מה רמזו לו בפסוק "לא ימושו מפ"ך זרעך", האם הוא יכול לגרום שבניו לא יגשמו את התורה? ואם אמנם רמזו לו שיתפלל שבניו לא יגשמו את התורה מדוע רבנו לא ציטט את המשך הגמ' שהתענה גם על נכדיו שגם על זה רמזו לו שיתפלל עליהם שלא יגשמו את התורה? ואולי כיון שכבר רמזו לו על בניו ממילא מובן שגם על נכדיו יכול לבקש דבר כזה. ואולי זו הסיבה שהוצרך לתפלה על נכדיו מאה תעניות, שתי פעמים וחצי (או ג"פ ושליש) ממה שהתענה על עצמו ובניו, כיון שאינם בניו שתחת ידו לחנכם אלא רק להתפלל.

למעשה, צ"ע אולי לפי הנ"ל יש ללמוד מרב יוסף שכדי לא לעשות ממשות מהתורה צריך להתענות, או עכ"פ לצאת מתאוות אכילה שכידוע היא עיקר מזה שמגשם את האדם/^{לד} לכן היא ראש לתאוות. ולצאת מתאוות ממון כמו שרמזו במדרש על מכת חושך (שמות רבה יד א')/^{לה} ש"וימש חושך" שהיה בעובי דינר/^{לו}, שהיא תאוה שתופסת את כל השכל של האדם ומנתקת אותו מהקב"ה לגמרי. ולשמור הברית דהיינו יציאה מהתאוה הידועה שהיא בהמיות ממש, וכו"ל בפסוק ואני זאת בריתי וכו' ולא ימושו.

עד כאן ביאר חברותא לתורה קי

✱

^{לא} צ"ע מדוע מצטט רבנו את המשך המאמר הנ"ל שרב יוסף צם עוד פעם והראו לו ומפי זרעך, שלכאורה אינו קשור להגשמת התורה שעליה מדבר. שהרי לפי רבנו לא ימושו מפ"ך דייקא כיא"ך יכול לגרום שגם מפ"ך זרעו לא תתגשם התורה?

לכן אולי כוונת רבנו שלא ימושו מפ"ך היא הזוהרה שלא יעשה ממשות מהתורה, ולא ימושו מפ"ך זרעך היא הזוהרה שלא יגשם את התורה. ואע"פ ממשות והגשמה הן ענין אחד. אולי כוונת רבנו שהם שני עניינים. ואולי "ומפי זרעך" רמז לשמירת הברית שהיא שמירת המוחין ששומר שלא יפול לבהמיות והגשמה. ואולי על כן לא ציטט גם את המשך הגמרא שם "ומפי זרע זרעך" כי לפי זה, זה כבר לא תלוי בו.

^{לב} במתיבתא שם בביאור הגמ' ובילקוט ביאורים ביארו עפ"י דברי מרדכי שכשהתענה שוב הצטרפו מ' ראשונים למ' אחרונים וביחד פ' תעניות הואיל שגם בניו יהיו ת"ח. אבל בשוטנשטיין ביאר כפשוטו שמ' תעניות ראשונות הואילו שלא תיפסק התורה מעצמו. וכן משמע במהרש"א שב' פעמים ראשונות היו על עצמו ועל בניו הספיק ארבעים יום תענית כנגד מ' יום של קבלת התורה ע"י משה בהר. אבל כדי לזכות לנכדיו והדורות שאח"כ היה צריך מאה תעניות. אלא שצ"ע כי על עצמו לא ביקש. ואולי זה מה שרמזו לו שגם על עצמו אתה צריך להתענות, ולכן ארבעים הראשונות הואילו רק לעצמך. ולפ"ז המתבתא צ"ע איך הואילו מ' ראשונות גם לעצמו וגם לבניו.

^{לד} צ"ע מדוע דווקא כאן כתה רבנו ודוק דמשמע שביאור רבנו בגמ' זו מתרצת קושי שיש בה. ואולי כנ"ל שלפרש"י לא מובן מדוע הראו לו את הפסוק "לא ימושו מפ"ך" הרי ביקש על זרעו ולא על עצמו, אבל לפי רבנו שביקש על עצמו מובן.

^{לז} כמבואר בתורה סב שאכילה ושתיה הן ראשי התאוות וכולן נמשכות אחריהן.

^{לה} שמות רבה יד א' – וַיִּמַש חֹשֶׁךְ, כְּמָה הָיָה אוֹתוֹ חֹשֶׁךְ, רְבוּתֵינוּ אִמְרוּ עָבָה כְּדִינֵר הָיָה, שְׁנָאֵמַר: וַיִּמַש חֹשֶׁךְ, שְׁהָיָה בוֹ מִמַּשׁ.

^{לו} כי צ"ע מה שייכות בחושך והאפילו העבה ביותר לומר שהוא עבה כדינר, דהיינו כארבע מילימטר, כאילו היה קליפה שסבבה אותם ומה חשוב העובי ומדוע בעובי תלוי הממשות בחוש המימוש? ונ"ל שרמזו על הסיבה לכך שהרגישו ממשות בחושך הזה אע"פ שבאמת היה אור גדול, כי תאוות ממון היא כפירה ועבודה זרה פנים חשוכות כמבואר בתורה כג, והיא גורמת לעשות ממשות מהתורה. כגון בקיצוניות שלומד כדי להרוויח ממון. ויש בזה מדרגות שעכ"פ א"א ללמוד לשמה מי ששקוע בתאוות ממון. והוא גם פגום בברית כמבואר בתורה כג ובלק"ה קדושין ג' ג'.

ליקוטי תפילות על תורה זו

כיון שקצת קשה להבין היוצא למעשה בתורה זו מה הכוונה לעשות ממש מדברי תורה לכן אעתיק התפלה של מוהרנ"ת על תורה זו ללמוד מלשונו כוונת רבנו.

ליקוטי תפילות חלק ראשון – תפילה קיא (תתרחנ): מיוסד ע"פ תורה ק"י:

מלכי ואלהי אליך אתפלל אנא ידוד הושיעני ברחמיך הרבים שאזכה לעסק בדברי תורתך לשמה בהתמדה גדולה ובתורתך נהגה יומם ולילה ותהיה עמי תמיד ותעזרני ותושיעני שלא יתגשמו ולא יתחשבו דברי התורה מפי חס ושלום רק אזה ללמוד תורה בקדושה ובטהרה גדולה לבטל עצמי וכל גשמיותי בשעת למודי, באופן שאזכה להרגיש בלבי ודעתי הערבות והנעימות והרוחניות והדקות והעמקות שבתורתך הקדושה כי אתה לבד ידעת עצם מתיקות הנעימות והערבות והרוחניות של דברי תורתך הקדושה הטהורה והתמימה, כמו שנאמר: "הנחמדים מזהב ומפז רב, ומתוקים מדבש ונפת צופים", ונאמר: "צוף דבש אמרי נעם, מתוק לנפש ומרפא לעצם", ונאמר: "דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום" וגם מרחוק אני רואה ומאמין בגדל העמקות והנעימות והערבות שבתורתך הקדושה, אף בעזונותינו הרבים, מרובי גשמיותנו ועבינו במעשינו הרעים, ומחשבותינו המבלבלות, גם התורה שבאה לתוף פינו, לא די שאינה מאירה לנו כראוי, אף גם התורה בעצמה נתגשמה ונתחשכה מפינו, ומחמת זה לא זכינו עדין לשבר את היצר הרע ותאותיו על ידי העסק התורה הקדושה ואיני זוכה להרגיש המתיקות והנעימות וגדלת הבורא יתברך, וגדלת הצדיקים האמתיים וגדלת התורה והתגלות האלהות, על ידי התגלות חדושי תורה פאלה שזכינו לקבל מיום מתן תורה ועד עתה:

ותתננו: ועתה מה אעשה אבי שבשמים, במה יזכה נער פמוני מרחק פמוני לשמור כדבריה במה אתרצה אל אדוני, במה אטרה ואקדש את עצמי, במה אזכה לשוב מדרכי הרעים ומחשבותי המגנות, אחרי שגם דברי התורה הקדושה אשר הם חיינו וארץ זמנינו, וכל תקותינו עליהם, גם הם אינם מאירים לי, אף, גם הם נתחשכים ונתגשמים מפי חס ושלום ועתה מה אעשה מה אפעל, להיכן אנוס לעזרה תורה, תורה, תורת ידוד תורת משה, תורת כל הצדיקים האמתיים, תורת כל ישראל, "תורת ידוד תמימה משיבת נפש", חוסה על כבודך, והאירה לנו באורך הגדול בתוך השבת אפלט הגלות הארץ המר הזה, גלות העבוי"ם, גלות התאוות הרעות והמרות קומה בעזרתנו בעת צרה הגדולה הזאת בכלל ובפרט, והתגברי באור וריחתך הגדולה על כל מיני חשף ואפלה, ועל כל מיני גשמיות וחשכות בלי שעור שהמשכתי עלי בעזונותי הרבים, באופן שאזכה גם אנכי לראות אור הגדול של התורה ותורח ותאיר לי התורה לכל מיני חשף וגשמיות שפלטתי בהם, ותוציאני מתוכם מהרה ואזכה לצאת מאפלה לאורה מחשף לאור גדול, ויקים בי: "נר לרגלי דברך ואור לנתיבותי" ונאמר: "פתח דבריך יאיר מבין פתיים", ונאמר: "כי נר מצוה ותורה אור, ודרך חיים תוכחות מוסר":

ותתננו: מלא רחמים, נתן התורה, עזרה נא, עזרה נא, ברחמיך וכתך את הכח הגדול של התורה הקדושה, אשר יש לה כח להאיר גם בתוך חשף אפלה שלי "כי אתה תאיר נרי, ידוד אלהי יגיה חשפי" כי "גם חשף לא יחשף ממך, ולילה כיום יאיר בחשיכה כאורה", עשה מה שתעשה ברחמיך הרבים ונפלאותיך העצומים, שאזכה לקים באמת מקרא שכתוב: "לא ימוש ספר התורה הזה מפיך", שלא יסורו דברי התורה מפי לעולם וגם שלא יתגשמו ולא יתחשבו על ידי פי המגשם, רק אדרבא התורה תאיר בי לבטל ממני כל הגשמיות וכל החשכות עד שאזכה להרגיש באמת הערבות והנעימות והדקות והעמקות האמתיות, והתגלות אלהותך שבתורתך הקדושה, עד שאזכה להפיר אותך באמת ולהבין גדלתך וגדלת הצדיקים וגדלת התורה, על ידי עסקי בה באמת לשמה, בלי שום פניות וגדלות ושקרים, בלי שום פנוה בשביל שום צד כבוד והתנשאות ומנהיגות ורבנות חס ושלום, רק למען שמך לבד באמת לאמתו ועל ידי זה אזכה לתפס את דברי התורה היטב בלבי ומוחי ודעתי, ותפתח לבי בתורתך שאזכה ללמוד הרבה בכל יום, ולהבין כל דבר על בריו לאמתו במהירות גדול, ולזכור היטב כל דבר שאלמד ולא אשכח שום דבר ממשנתי, ולא יבלבל אותי ולא יטריד אותי רבוי הלמוד, רק תרחיב לבי בתורתך שתאיר בי באור גדול ואזכה לתפסה ולקבלה במוחי ולבי בדרך רוחניותיה ודקותיה עד שתוכל כל התורה בלה לשפן בלבי ולזכרה היטב תמיד בלי שום שכחה כלל הבא מחשבות וגשמיות חס ושלום:

ותתננו: אבינו שבשמים חונן לאדם דעת, המלמד תורה לעמו ישראל, זכנו לאור התורה אור החיים, באמת "האירה פניך על עבדך הושיעני בחסדך" שיאירו לנו דברי התורה תמיד, עד אשר המאור שבה תחזיר אותנו למוטב, הערב נא ידוד אלהינו את דברי תורתך בפנינו ובפיות עמך בית ישראל, ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה ויקים בנו מקרא שכתוב: "ואני זאת בריתי אותם אמר ידוד, רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך, לא ימוש מפיך ומפי זרע ורעף ומפי זרע ורעף, אמר ידוד מעתה ועד עולם יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ידוד צורי וגואלי":

